

İNŞÂ VE MEŞRÛİYET

İSTİKLAL MARŞI'NIN
TARİHSEL KOMPOZİSYONU

---

21 NİSAN 2021
SAMSUN

ÖZETLER KİTAPÇIĞI

**İNŞÂ VE MEŞRÛİYET:
İSTİKLAL MARŞI'NIN TARİHSEL KOMPOZİSYONU**

ÖZETLER KİTAPÇIĞI

**21 NİSAN 2021
SAMSUN ÜNİVERSİTESİ**

**SAMSUN
ÜNİVERSİTESİ**

EDİTÖRLER

Servet Gündoğdu
Alptuğ Ahmet Güney

ISBN

designed and typeset by
sg

İLETİŞİM

<http://samsun.edu.tr/>
<https://dusam.samsun.edu.tr/>
dusam@samsun.edu.tr

Bu kitapta belirtilen bilgi ve görüşlerin sorumluluđu tamamen yazarlara aittir.

Sempozyum programını indirmek için aşığıdaki QR kodunu tarayın.

Samsun Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2
Samsun, 2021

İÇİNDEKİLER

Samsun Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mahmut Aydın'ın Açılış Konuşması

İstiklal Marşı Bize Ne Söyler?.....1

ÖZETLER

Mehmet Akif'in Miliyetçiliği 4

Funda Güven Derin

Yazılış Süreci Bağlamında İstiklal Marşı'nın Değerlendirilmesi.....5

Abdullah Azmi Bilgin

Bir Bağımsızlık Manifestosu ve Mutabakat Metni Olarak İstiklal Marşı'nı Okumak.....6

Vahdettin Işık

İki Ulus-Devlet, İki İnşa: La Marseillaise ve İstiklal Marşı 7

Günil Özlem Ayaydın Cebe

Ben-Sen İlişkisi Bağlamında İstiklal Marşı'nda Yazar ve Muhatap Sorunu.....8

Atiye Gülfer Gündoğdu

Devletlerarası Protokolde Millî Marş Meselesi ve Siyasal-Kültürel Perspektiften Türk Millî Marşı'nın Kabulüne Giden Tarihî Sürecin Analizi.....9

Alptuğ Ahmet Güney

Türkiye'de ve Almanya'da Milli Marş Tartışmalarının Karşılaştırmalı Tarihsel Perspektifle İncelenmesi.....10

Vefa Can Kaya

Bir Milli Akım Aktörü Olarak Mehmet Akif ve İstiklal Marşı: Miroslav Hroch'un Ulus Oluşumu Yaklaşımı Dolayısıyla Bir Okuma Denemesi.....11

Erol Köroğlu

Bir Millî Bağlılık Ritüeli Olarak Marş Söylemek: Bir Araya Gelmenin Sosyo-Psikolojik Çözümlemesi.....12

Büşra Nur Topal

İnkıraz Korkusundan İstiklal'e: İstiklal Marşı'nın Akif'in Şiir Anlayışındaki Yeri.....13

Mustafa Uğur Karadeniz

İstiklal Marşı'nda Tarihsel ve Edebî Ânın Büyüsel Tezahürü.....14

Servet Gündoğdu

ONUR KURULU

Mahmut Aydın, Samsun Üniversitesi Rektörü

İnşâ ve Meşrûiyet: İstiklal Marşı'nın Tarihsel Kompozisyonu
21 Nisan 2021 Samsun Üniversitesi

BİLİM KURULU

Günil Özlem Ayaydın Cebe, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Mustafa Bal, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Cumhur Bekar, Samsun Üniversitesi

Kenan Çağan, Samsun Üniversitesi

Halil İbrahim Düzenli, Samsun Üniversitesi

Atiye Gülfer Gündoğdu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Salih Kesgin, Samsun Üniversitesi

Ahmet Keskin, Samsun Üniversitesi

Selim Sırrı Kuru, University of Washington

Şaban Sağlık, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Emin Selçuk Taşar, Samsun Üniversitesi

Burhanettin Tatar, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

DÜZENLEME KURULU

BAŞKAN

Servet Gündoğdu

KURUL ÜYELERİ

Neslihan Çelik

Alptuğ Ahmet Güney

Mustafa Uğur Karadeniz

Kaan Kurt

Mehmet Talha Paşaođlu

Büşra Nur Topal

Mustafa Altuđ Yayla

SEKRETERYA

Vefa Can Kaya

**SAMSUN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ
PROF. DR. MAHMUT AYDIN'IN
AÇILIŞ KONUŞMASI**

**İnşâ ve Meşrûiyet: İstiklal Marşı'nın Tarihsel Kompozisyonu
21 Nisan 2021 Samsun Üniversitesi**

MAHMUT AYDIN*

İSTİKLAL MARŞI BİZE NE SÖYLER?

Değerli Meslektaşlarım, Sevgili Misafirler,

Özgürlüğümüzün, bağımsızlığımızın senedi olan İstiklal Marşımızın Milli Marş olarak kabul edilmesinin 100. yıl dönümü olan içinde bulunduğumuz 2021 yılı 2021/6 sayılı Cumhurbaşkanlığı genelgesiyle Mehmet Akif ve İstiklal Marşı Yılı olarak kabul edilmesi münasebetiyle ülkemizin en önemli kurumlarının başında gelen yükseköğretim kurumları hem İstiklal Marşımızın hem de yazarı Mehmet Akif'in toplumumuz, özellikle de gençlerimiz tarafından bilinç oluşturacak şekilde anlaşılabilmesi için etkinlikler düzenlemektedir.

Ülkemizin en genç üniversitelerinden biri olan ve eğitim anlayışını kültürel ve irfani köklerimize bağlı olma ve aziz milletimizin üzerinde taşıdığı tarihsel mirasın hakkını vererek onu geleceğe taşıma esası üzerine bina eden üniversitemiz, kuruluşundan itibaren yaptığı akademik etkinliklerle dikkat çekmeye başlamıştır. Bu vesileyle sadece ülkemizde değil uluslararası alanda da adından söz ettirmeye başlayan Samsun Üniversitesi Düşünce ve Sanat Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezimiz ile Türk Dili ve Edebiyatı Bölümümüz ortaklığında düzenlenen "İnşa ve Meşruiyet: İstiklal Marşı'nın Tarihsel Kompozisyonu" sempozyumuna hoş geldiniz.

Her şeyden önce Milli Şairimiz Mehmet Akif'in adı ve bu sempozyumun başlığı, konunun ağırlığını ve önemini ortaya koyuyor. Başlıktaki "İnşa" ifadesiyle milletimizin her daim yine ve yeniden gösterdiği birlik olma azmini, "meşruiyet" kavramıyla da bu azmin inşa ve ihya ettiği, doğrudan doğruya milli iradenin hayata geçirdiği bir hakikati anlıyorum. Bu hakikat, milletimizi bir kere daha İstiklal Marşı'nı yazmak zorunda bırakabilecek bütün ekonomik ve siyasi koşulların bizzat milletimiz tarafından reddedileceği anlamına gelmektedir. Yakın tarihimiz bunun örnekleriyle doludur.

Mehmet Akif'in, "onu ben değil millet yazdı" diyerek Safahat'ına almadığı İstiklal Marşı, aslında her gün yeniden ve yeniden yazılmaktadır. Mehmet Akif'in mütevazılığı ile Safahat'a almaktan edep ettiği bu marşı ona yazdıran irade, milletimizin tekalif-i milliye emirlerine gönülden katılarak gösterdiği ortak mesuliyette gizlidir.

---

* Prof. Dr., Samsun Üniversitesi, Rektör, mahmut.aydinesamsun.edu.tr

İstiklal Şairi "korkma" derken belki de Rabbimizin Ahkaf Suresi 13. Ayeti kerimesindeki "onlar için korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaklar" müjdesine işaret etmektedir. Zira bu ve benzeri ayeti kerimeler eşliğinde insanlığın dini tarihindeki somut olaylara baktığımızda kulluk ve insan olma sorumluluğunu yerine getiren bir millet için korku ve endişeye mahal olmadığını görürüz. Eğer söz konusu sorumluluğumuzu yerine getirmezsek de bu sefer Allah'ın bizim yerimize sorumluluğunun gereğini yerine getirecek "daha seçkin bir topluluğu" geçireceğine şüphemiz yoktur. Al sancağımızın altında bir arada duran, iradesini ve duruşunu ortaya koyan bizlerin bu gerçeğin farkında olarak "yeryüzünde iyiliğin hakim, kötülüğün mahkum olması için" Allah'ın razı olacağı bir hayatın ve böyle bir hayatı yaşamaya namzet bir toplumun inşası yolunda gayret gösterme sorumluluğunu layıkıyla yerine getirmemiz gerekmektedir.

İstiklal Marşı'nın tarihsel kompozisyonu, taşıdığı mesuliyeti bilerek al sancağın altında birlikten kuvvet doğacağına inananların hikayesidir. Bu anlamda İstiklal Şairi, şiirde "ben" ve "benim milletim" derken bu iradeyi gösteren bizlere, bizlere hitap ederken de mesuliyetimizi hatırlatırcasına olmamız/oluşturmamız gereken birliğe/birlikteliğe çağrı yapmaktadır. Yani İstiklal Marşı'nın birlik/birliktelik vurgusu, birçok ulusta olduğu gibi, 'birlik olmak için birlik' ya da 'birlikte yaşayabilmek için birliktelik' anlamı taşımaz. Onun çağrısı, şükürler olsun tarihsel kompozisyonumuzda da hali hazırda da mevcut ve merbuttur. Tarihsel mesuliyetimizle olan irtibatımızı hatırlar, ona uygun olarak hareket edersek ülkemizi tehdit eden bütün girişimleri boşa çıkaracağımızı düşünüyorum. Zira bu farkındalıkla "ezelden beridir hür yaşamış, hür yaşayan" bir milletin evlatlarıyız. Aslında hepimiz İstiklâl Marşı'nın tarihsel kompozisyonunun unsurları olarak düşman işgaline karşı 'bendini çiğneyip taşabilecek' ve 'iman dolu göğsünü hayasız akınlara karşı siper edebilen' bir neslin devamıyız.

'Yurduna alçakları uğratmayacak' olan, dolayısıyla bu birlikteliğin manasının bir parçası olarak, yanı başındaki herkesin elinden ve dilinden emin olacağı bu iradenin gücünü en başta şühedadan aldığını da unutmamak gerekir. Milli Şairimizin "Asım'ın nesli diyordum ya nesilmiş gerçek/ çiğnetmedi namusunu, çiğnetmeyecek" dediği Çanakkale Zaferi'nde olduğu gibi geçmişten bugüne yaşadığımız bu toprakları bize emin kılanın şehitler olduğunu unutmamamız gerekir.

İnşa ve meşruiyet kavramları bağlamında İstiklal Marşı'nın tarihsel kompozisyonu hakkında bilimsel tartışmaların yapılacağı bu sempozyumu açarken dikkatinizi çekmek istediğim bir diğer husus, İstiklal Şairi'nin birçok şiirinde teessürle, Rabbine kimi zaman tatlı bir sitemle dile getirdiği Allah'ın inayetinin ne zaman tecelli edeceği sorusudur. Bu konuda da Mehmet Akif'te olduğu gibi "belki yarın, belki yarından da yakın" diyebileceğimiz bir güven ve tevekküle sahip olmalıyız. Zira Akif, 1913'te, Hakkın Sesleri eserinde bu soruya şöyle cevap vermiştir:

Sus ey divane! Durmaz kâinatın seyr-i mutadı,
Ne sandın? Fıtratın ahkâmı hiç dinler mi feryadı?
Bugün sen kendi kendinden ümid et ancak imdadı.
Cihan kanûn-i sa'înin bak, nasıl bir hisle münkadı!
Ne yaptın? "leyse lil insani illa ma se'a" vardı.

"Hiç kimse başkasının günahını yüklenmez. İnsan için kendi emek ve gayretinin karşılığında başka hiçbir şey yoktur. Her insanın emeği ileride gözler önüne serilecek, sonra da karşılığı eksiksiz verilecektir" şeklindeki Necm 38-41 ayetlerini hatırlatan bu mısralar İstiklal Şairi'nin kader ve mesuliyet meselesine nasıl baktığını ve bizim de buna nasıl bakmamız gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Görüldüğü üzere halkların kendi iradelerinden başkasının ölçüt kabul edilmediği yıllarda Akif, milli iradeyi külli iradenin bir parçası olarak formüle etmektedir. Dolayısıyla, Allah istemeden ve biz azmetmeden ne tecelli, ne de başarı gelecektir. İstiklal Marşı'nın tarihsel kompozisyonu esasen bu hakikati içselleştirmekle yakından ilişkilidir.

İstiklal Marşımızda cisimleşen milletimizin var oluş iradesi ve millet olma azmi, inşa yönüyle "kökleri mazide olan atimize"; meşruiyet yönüyle millî iradenin hakikatine işaret etmektedir.

Teşekkür ediyorum.

ÖZETLER

**İnşâ ve Meşrûiyet: İstiklal Marşı'nın Tarihsel Kompozisyonu
21 Nisan 2021 Samsun Üniversitesi**

FUNDA GÜVEN DERİN*

MEHMET AKİF'İN MİLLİYETÇİLİĞİ

Batı'daki sekülerleşme ve laikleşme süreçlerinden farklı olarak Türkiye'de kökenleri aynı olan modern İslamcılık ve milliyetçilik ideolojileri birlikte gelişmiştir. Modern ulus devletlerinin milliyetçilik ideolojilerini, ezeli olduğunu düşündükleri bağlar veya semboller ya da toplumu yeni değerlerle yeniden inşa etme düşünceleri çerçevesinde şekillendiren görüşlerini primordializm, özcülük ve inşacılık olarak gruplayabiliriz. Primordial bağlar en eski çağlardaki ortak değerlerin yeniden üretilmesine dayanırken, özcülük semboller çerçevesinde gelişir. İnşacılar ise hem her ikisini kullanarak hem de onlardan ayrılarak daha devingen yeni bir ulus vizyonu ortaya koyarlar. Milli marşlar devletlerin hayatında bu yeniden inşa sürecinde ortaya çıkan sembollerdir. Mehmet Akif bu sürece 1921 yılında yazdığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen İstiklal Marşı ile büyük bir katkı vermiştir. Bu bildiride, Mehmet Akif Ersoy'un görüşlerinin Türkiye Cumhuriyeti kuruluşu öncesinde ve sonrasındaki gruplarla nasıl farklılaştığı ve Türkiye'de milliyetçilik ideolojisine katkılarının neler olduğu tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslamcılık, Milliyetçilik, İnşacılık, İstiklal Marşı

---

* Asst. Prof., Nazarbayev University, School of Sciences and Humanities, Kazakh Language and Turkic Studies, funda.guven@nu.edu.kz

ABDULLAH AZMİ BİLGİN*

YAZILIŞ SÜRECİ BAĞLAMINDA İSTİKLAL MARŞI'NIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İstiklâl Marşı Türk milletinin ruhunu, tarihini, ideal değerlerini anlatmaktadır.

Cephede verilen savaşın stratejisi adeta İstiklal Marşı'nda da uygulanmış gibidir. Cephedeki askerin milli ve dini duyguları zaferden emin bir psikoloji içerisinde marşın duygu yönüne yansımıştır.

Millî Mücadele'de Türk milletinin duyduğu heyecan, taşıdığı ümit ve iman İstiklâl Marşı'ndan daha güzel bir şekilde dile getirilemediği için Âkif'in bu şiiri milli marş olarak kabul görmüş, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde birkaç kez okunarak heyecan ve coşku ile karşılanmıştır. Türk'ün ölüm kalım savaşının hatırası olan bu marş, aynı zamanda o eşsiz kahramanlığı en iyi aksettiren bir destan olarak da değerlendirilmelidir.

İstiklâl Marşı, Kurtuluş Savaşı'nın en çetin geçtiği günlerde yazılmış, Türk tarihinin istiklâli konu alan ve bu uğurda can vermeyi yücelten en değerli belgelerinden birisidir. Bu eserde öne çıkan değerler özetle şunlardır:

Şiirde millî ve ulvî değerlerle dinî inançlar dengeli bir şekilde kıtalara yerleştirilmiştir. Bayrak, hilâl, yıldız, hak, hürriyet, istiklâl, yurt, millet, ırk, vatan, kahramanlık gibi millî kavramlarla; iman, şahadet, helâl, cennet, Huda, ezan, mabet, vecd gibi dinî unsurlar birbirleriyle uyum halinde kullanılmıştır. Böylece Millî Mücadele'yi gerçekleştiren Türk milletinin ruhundaki temel değerler İstiklâl Marşı'nın da ana temasını oluşturmuş olmaktadır. Bunların dışında Hakk'a iman, bayrak sevgisi, cesaret, vatanseverlik, sorumluluk, şehitlik, özgürlük, millilik ve duyarlılık gibi tamamıyla manevi duygulara da vurgu yapılmıştır.

İçinde yaşadığı toplumla hep iç içe olan ve halkla aynı iman ve ülküyü paylaşan Âkif'in ortaya koyduğu eserlerden birisi belki de birincisi İstiklal Marşı'dır. Âkif'in bütün şiirlerinde bu ruh haleti vardır ancak İstiklâl Marşı'nda o sanatıyla milletin ruhunu birleştirmeyi hatta aynileştiremeyi başarmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Milli Marş, Destan, Temel Değerler, Aynileştirme

---

* Prof. Dr., Haliç Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, azmibilgin@halic.edu.tr

VAHDETTİN IŞIK*

BİR BAĞIMSIZLIK MANİFESTOSU VE MUTABAKAT METNİ OLARAK İSTİKLAL MARŞI'NI OKUMAK

II. Meşrutiyet'ten itibaren tüm fikir dünyamız, 'Büyük Soru' olarak da adlandırılan, "Nasıl Kurtuluruz?" sorusuna verilen cevaplardan oluşmaktadır. Bugün yaşanan pek çok tartışmanın konusunu oluşturan meseleler, büyük ölçüde bu dönemdeki tartışmaların da konusunu oluşturmaktaydı. O gün Türk siyasetine ve düşünce hayatına şekil veren ana akımlar, bugün de Türk düşüncesinin ve siyasetinin genel çerçevesini oluşturmaya devam ediyor.

Diyebiliriz ki Batı'dan gelen meydan okumaya karşı sürdürülen İstiklal Mücadelesi'ni şekillendiren ilkeler zaman içerisinde sistemli düşünce birikimlerine dönüştü. Bu ilkeler Türkiye Cumhuriyeti'nin de üzerinde yükseldiği temeller ve ilkelerdir aynı zamanda. Hiç kuşku yoktur ki bu ilkeler milletin farklı unsurlarının ruh, gönül ve zihin dünyasından süzülüp gelerek belirginleşmişti. İşte Âkif'in dilinde ortaya çıkan İstiklal Marşı'nı da bu bağlamı esas alarak anlamamız gerekiyor.

Akif'i bir gün Berlin'de, başka bir gün Necid Çölleri'nde ve Hicaz'da devletin elçisi, bir başka gün Mısır'da görmemiz tesadüf değildir. Merkez İslam'ını ete kemiğe büründüren bu karakter abidesi şahsiyet ile yukarıda bağlamını anlattığımız tarihsel durum bir arada düşünülmeden ne Akif'i ne de İstiklal Marşı'nı anlamak mümkün olabilir. Çünkü Akif bir neslin numune-i imtisalidir. Bu sebeple Türkiye'nin İstiklal Marşı'nı yazmak ona nasip olmuştur.

Rahatlıkla ifade edebiliriz ki kurucu mecliste ittifakla kabul edilen ve ayakta yapılan alkışlar eşliğinde defalarca okunan bu marş, bu ülkenin mutabakat metnidir. Farklı çözüm projeksiyonlarına sahip tüm vekillerin coşkulu desteği ile İstiklalimizin sesi olarak Akif'in yazdığı şiirin kabul edilmesi bunu açıkça göstermektedir. Ve hala bizi biz yapan, bizi bir arada tutan en önemli belge bu metindir.

Ne yazık ki bize bırakılan bu miras yeterince işlenmiş değildir. "Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklal!", "Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın", "Şüheda fışkıracak toprağı sıksan şüheda", "Bu ezanlar-ki şahadetleri dinin temeli", "Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;/ Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklal!" ifadeleri yukarıda çerçevesini çizdiğimiz hayatın acılarını, umutlarını tecrübe etmiş bir milletin ete kemiğe bürünmüş ve mümin bir şahsın diline yansımış derinlikli ifadelerdir.

Akif'in diline yansıyan ve İstiklal Marşı olarak kabul gören ifadelerin dayandığı temel ilkeleri açıklığa kavuşturmak bu tebliğin amacını oluşturmaktadır. Biz burada sunacağımız tebliğde bahsi geçen çerçevenin temellendirmesini yaparak meseleyi açıklığa kavuşturmuş olacağımızı umuyoruz.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Mutabakat Metni, Bağımsızlık

---

* Dr. Öğr. Üyesi, İbn Haldun Üniversitesi, Medeniyetler İttifakı Enstitüsü, vahdettin@ihu.edu.tr

GÜNİL ÖZLEM AYAYDIN CEBE*

İKİ ULUS-DEVLET, İKİ İNŞA: LA MARSEILLAİSE VE İSTİKLAL MARŞI

İstiklal Marşı'nın yazılma ve kabul sürecinin tarihine bakıldığında hem politik hem de edebî açıdan Fransız millî marşı La Marseillaise'in örnek alındığı görülür. Buna karşılık, bu iki metnin simgesel değerini ve milliyetçi kurgusunu karşılaştırmalı biçimde çözümleyen bir çalışma henüz yapılmamıştır. Bu sunuşta, La Marseillaise'in 19. yüzyıl Osmanlı aydınları tarafından alımlanışından başlanarak BMM'nin millî marş müsabakasında örnek gösterilmesinin anlamına ve İstiklal Marşı çerçevesinde oluşan tartışmalarda nasıl yer aldığına varana dek Türkiye'nin millî marşı açısından önemi ve etkisi saptanmaya çalışılacaktır. Ardından, iki metin ulus-devlet inşası, kimlik üretimi ve milliyetçilik modelleri bakımından karşılaştırmalı olarak çözümlenecektir. Çözümlemede, kimliğin eşdeğer bileşenleri olan ötekilik ve kendilik biçimlendirmelerine odaklanılarak İstiklal Marşı'nın özgün tarihsel koşullarından doğan ikilik ve muğlaklık sorgulanacaktır. Bunların hem ulusal kimliği tehdit eden hem de bu kimliğin oluşumunda model olarak kabul edilen Fransız ve dolayısıyla onun temsil ettiği Avrupa medeniyeti ile kurulan özgül ilişkiden kaynaklandığı öne sürülecektir. La Marseillaise'de üretilen milliyetçi söylemin bir ayna karşılığı ile İstiklal Marşı'nda yansıtıldığı gösterilecektir. Aynı zamanda İstiklal Marşı'nın alt yapısında bulunan kimlik ve kültür öğelerinin de incelemesi yoluyla marşın metninin yenilikçi bir gözle yorumu sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Marşlar, Ulus-devlet İnşası, Ulusal Kimlik, İstiklal Marşı, La Marseillaise

---

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, gunilozlem@gmail.com

ATIYE GÜLFER GÜNDOĞDU*

BEN-SEN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA İSTİKLAL MARŞI'NDA YAZAR VE MUHATAP SORUNU

Konuşma/hitabet havasında şekillenışı, daha ilk kelimesi ile doğrudan bir Sen'e seslenışı İstiklâl Marşı yorumlamalarında yazar ve muhatap ilişkisini ön plana çıkarır. Bu yorumlamalarda temelde, Ben-Sen karşıtlığında yazar ve muhatapın ayrıştırılması sorunu dikkat çeker. Metnin yazarının İstiklâl Şairi olarak Ben'leştirilmesi, muhatapının Türk milleti ve bayrak şeklinde Sen'leştirilmesi suretiyle Ben-Sen arasındaki sınırlar belirginleştirilir. Eğitim hayatımız boyunca İstiklâl Marşı tahlillerinin vazgeçilmez bir parçası olarak karşımıza çıkan "şair burada kime seslenmektedir?" sorusu bu ayrıştırmanın yerleşmiş bir söylemini oluşturur. Diğer taraftan İstiklâl Marşı, bir çağrıya verilen cevap-ses (antiphone) anlamındaki marş (anthem) kelimesinin etimolojisiyle, daha bütünleşik bir Ben-Sen ilişkisi bağlamında ele alınmayla uyum gösteren bir dünyaya sahiptir.

Bu yazıda Martin Buber'in samimi ve otantik bir diyalog ortamını açığa çıkardığını öne sürdüğü Ben ve Sen kavramlarına yer açılarak, İstiklâl Marşı'nın bir çağrıya verilen cevap-ses olma yolunda birbirine eklemlenmiş bir Ben-Sen ilişkisini ortaya çıkardığı iddia edilecektir. İstiklâl Marşı'nda Ben ve Sen'in seslerinin birbiriyle karıştığı, net bir biçimde ayrıştırılmadığı gerek İstiklâl Marşı'nın bizatihi kendisi gerekse marşın inşa edilmiş ve alımlanmış sürecinde oluşan çeşitli anlatılar üzerinden ele alınacaktır. Yazar ve muhatapın sınırlarının silikleşerek iç içe geçtiği, birbirine karıştığı bu yerlerde kimin metnin yazarı kimin muhatapı olduğu sorusuna kesin bir cevap vermenin güçleştiği ortaya konacaktır. Mehmet Âkif'in bu metnin yazarını kendisi değil millet olarak görmesi gerekçesiyle Safahat'ına dahil etmeyişi marşın yazarının belirsizleştirilmesi noktasında dikkat çeker. Böylesi bir Ben-Sen ilişkisi içinde İstiklâl Marşı, yalnızca şairine ait olmaktan uzaklaşarak metnin muhataplarının bizzat metnin yazarına dönüştüğü bir metin haline gelir. Yine marşta 'Korkma' diye seslenen sesin hem belirsiz bir muhataba hem de bizatihi kendi metinselliğine seslenmesi metnin muhatapının kim olduğu sorusunu muğlaklaştırır. Şiirde hitap eden ses, aynı zamanda kendisine hitap edilen haline gelir. Bir marş olarak İstiklâl Marşı çoğul (ezelî, şimdi, ebedî) bir dünyaya seslenen semantik meşruiyetini, seslenen ses ve muhatapın sesinin birbirine karıştığı bir Ben-Sen ilişkisi üzerine inşa edilmesi sayesinde kazanır. Metnin semantik derinliği, marşın anlamlandırılma sürecine dâhil olan yazar, anlatıcı, muhatap, okur gibi katılımcıların bir çağrıya cevap-ses olma (anthem) konusundaki iç içe geçmişliği ile temin edilir.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Yazar, Muhatap, Ben-Sen ilişkisi, Marş

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, atiyegulfer.kaymak@omu.edu.tr

ALPTUĞ AHMET GÜNEY*

DEVLETLER ARASI PROTOKOLDE MİLLÎ MARŞ MESELESİ VE SİYASAL-KÜLTÜREL PERSPEKTİFTEN TÜRK MİLLÎ MARŞI'NIN KABULÜNE GİDEN TARİHÎ SÜRECİN ANALİZİ

1789 Fransız İhtilali sonrasında Paris'te kurulan millî meclis (Convention nationale) 1795'te çıkardığı bir kararnameyle La Marseillaise marşını millî marş (chant national) olarak kabul edip devletin tüm resmi törenlerinde kullanımını yasaya bağladı. Böylelikle 1803-1814 yılları arasında kıta Avrupa'sının neredeyse tamamını kaplayan Fransız işgali, başta milliyetçilik ve cumhuriyetçilik olmak üzere birçok yeni fikri ve olguyu toplumsal ve siyasal hayata sokmasının yanı sıra devlet protokol ve ritüllerinde de bir yeniliğe ilham verdi. 19. yüzyıl başlarından itibaren devletlerin resmî tören ve temsillerde millî/ resmî bir marş kullanımını benimsemesi yaygınlaştı. Millî egemenliğe dayanan devletler millî marş tanımını kullanırken monarşiler resmî marşlarını tahtta oturan hükümdarlarının ismiyle andılar ve değişen hükümdarla birlikte marşı da değiştirdiler. Oluştukları koşullara göre geniş veya saray çevresiyle sınırlı dar bir kesimin eseri de olsa kolektif bir biçimde seçilen bu marşlar, tanımları itibariyle devletlerin yönetim şeklinin bir ifadesi olmalarının yanı sıra içerik ve besteleriyle de toplumlarının ölü ve ideallerini, ayrıca devletler arası arenada yaratmak istedikleri algıyı yansıtmaya özelliği taşıyor.

Osmanlı Devleti de devletler arası protokolde vuku bulan bu gelişmelere 19. yüzyılın ortalarından itibaren çeşitli marşlarla iştirak etmiş, bu amaçla Giuseppe Donizetti (1788-1856) ve Callisto Guatelli (1819-1899) gibi Avrupalı bestecileri görevlendirmiştir. Ancak 12 Mart 1921'de, Mehmet Âkif'in kaleme aldığı İstiklâl Marşı, millî marşımızın güftesi olmak üzere BMM tarafından kabul edilene dek resmî törenlerde kullanılan marşların bir güftesi ya yoktu ya da var olan güfteler nadiren kullanılıyordu. Bu şiir ve marşla birlikte ilk defa olarak Türk Devleti; tarihî bir sürece tanıklık eden, manifesto niteliğinde sembol bir şiirle devletler arası arenada yerini aldı. Millî marşa konulan isim kadar marşın seçilme süreci ve marşın içeriği, kültür tarihi perspektifinden Mehmet Âkif'in şiirini çok özel bir yere koymaktadır.

Bu çalışmada 1795-1922 arası dönemde kıta Avrupa'sında kullanılan millî marşların oluşum süreçleri; Fransız, Alman ve Avusturya millî/ resmî devlet marşları örneğinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilecek ve Türk millî marşının gerek içeriği gerek kabul süreci açısından ortaya koyduğu farklar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı, Millî Marş, BMM

---

* Doktora Öğrencisi, Viyana Üniversitesi, Şarkiyat Enstitüsü, alptugguney@yahoo.de

VEFA CAN KAYA*

TÜRKİYE'DE VE ALMANYA'DA MİLLİ MARŞ TARTIŞMALARININ KARŞILAŞTIRMALI TARİHSEL PERSPEKTİFLE İNCELENMESİ

Milli marşlar bir milletin kimliğini ve karakterini, hedeflerini ve arzularını ortaya koyan ulusal sembollerdir. Sosyolojik açıdan inşa edilmiş nesnelere olarak ulusal sembollerini imal eden ve dağıtımını sağlayarak meşruiyet kazanmasını sağlayan aktörler ise siyasi seçkinlerdir. Siyasi seçkinlerin modern ulus devlet inşa etme süreçlerinde bir ulusal kimlik oluşturmak, var olan ulusal kimliği güçlendirmek ve bütünleştirmek için kullandıkları ulusal semboller içerisinde en önemlileri bayrak ve milli marşlardır. Bu çerçevede siyasi seçkinlerin milli marşların benimsetilmesi sürecinde marşların toplumu bağlayıcı ve birleştirici işlevinden faydalanma istekleri bütün marşlarda ortak özellik olarak karşımıza çıkar. O halde milli marş olarak kabul edilen bir şiir, edebi bir eser olmasının ötesinde anlamlara ve işaretlere sahiptir. Bu bağlamda bir ülkedeki milli marş tartışmaları o ülkenin ulusal kimliği, uluslararası arenadaki yeri ve iç siyasi dinamikleri hakkında önemli bir analiz nesnesi olarak karşımıza çıkar. Türkiye'de ve Almanya'da uzun bir tarihsel bağlama sahip milli marş tartışmaları bu açıdan önemlidir. Bu çalışmada, Birinci Dünya Savaşı'nda aynı tarafta yer almış iki mağlup millet olarak Türkler ve Almanların milli marşlarının benimsenmesi süreci ve ardından yaşanan tartışmalar tarihsel bir perspektifle incelenecektir. Böyle bir çalışma, ülkelerin mutlak özgünlüklerini yansıttığı farz edilen milli marşların karşılaştırmalı tarihsel yöntemin verimleriyle kendi içine hapsedilmiş bir nesne olmaktan çıkarılmasına ve sosyal bilimsel analize imkân sağlayabilecektir. Daha sonra bestelenerek marş olan iki şiirden ve onların doğuş koşullarından hareketle, Türkiye'nin ve Almanya'nın kurdukları ulusal siyasal birlik tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Milli Marşlar, İstiklâl Marşı, Deutschlandlied, Milli Kimlik, Ulus İnşası

---

* Arş. Gör, Samsun Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, vefa.kaya@samsun.edu.tr

EROL KÖROĞLU *

BİR MİLLİ AKIM AKTÖRÜ OLARAK MEHMET AKİF VE İSTİKLAL MARŞI: MIROSLAV HROCH'UN ULUS OLUŞUMU YAKLAŞIMI DOLAYIMIYLA BİR OKUMA DENEMESİ

Mehmet Akif Ersoy, "kavmiyetçilik" olarak değerlendirdiği milliyetçiliğe her zaman eleştirel yaklaşmış İslamcı bir aydındır. Bununla birlikte, en çok bilinenleri "Çanakkale Şehitlerine" ve "İstiklal Marşı" olan son derece milliyetçi kabul edilebilecek şiirleri de vardır. Zaten II. Meşruiyet'in ilanından sonra bir II. Abdülhamit muhalifi olarak İttihat ve Terakki'ye üye olmuş ve tüm eleştirilerine rağmen de cemiyetten ayrılmamıştır. Hemen başından itibaren Milli Mücadele'ye, milletvekili ve vaiz olarak katkıda da bulunmuştur. Bugünden baktığımızda hem milliyetçiliği eleştiren hem de destekleyen çelişkili bir pozisyonda olduğu düşünülebilir. Bu durum aslında bizlerin milli akım ile milliyetçiliği birbirine karıştırmamızdan kaynaklanıyor da olabilir. Miroslav Hroch'un ulus oluşumu yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, Mehmet Akif milliyetçi ideolojiyi yanlış bulan ama vatansever bir milli akım aktörü olarak görünür. Bu açıdan İstiklal Marşı da, Akif'in Birinci Dünya Savaşı yıllarından alışık olduğu bir "vatanseverlik ajitasyonu" metinleri üretim geleneğinin doğal bir sonucu olarak yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Milli Akım, Ulus Oluşumu, Mehmet Akif

---

* Doç. Dr., Boğaziçi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
erol.koroglu@boun.edu.tr

BÜŞRA NUR TOPAL*

BİR MİLLÎ BAĞLILIK RİTÜELİ OLARAK MARŞ SÖYLEMEK: BİR ARAYA GELMENİN SOSYO-PSİKOLOJİK ÇÖZÜMLEMESİ

Bireylerin yüz yüze temaslarda bulunduğu anma törenleri, belirli kurallar manzumesini içeren toplumsal örgütlenme günleridir. Çoğunlukla metinsel aktarımın gerçekleştiği törenler, konuşmacı ve dinleyici taraflarının kısa süreliğine bir araya gelmelerinin ötesinde, ortak toplumsal etkileşimlere ve gündelik diplomasiye kapı aralamaktadır. Katılımcılar bu özel günlerde oturma, dinleme, izleme ve konuşma gibi eylemler etrafında birtakım kurallara riayet ederek bir anma ritüelinde bulunmaktadırlar. Milli şair olması hasebiyle Mehmet Akif Ersoy da kaleme aldığı İstiklal Marşı üzerinden her yıl hatırlanmakta ve anısına törenler düzenlenmektedir. Bu anlamlı günde katılımcıların birbirlerine benzer bedensel pratikler sergileyerek ortaklaştıkları ve milli bağlılık ritüeli olarak marş söyledikleri görülmektedir. Ortaklaşmanın en yoğun halinin gözlemlendiği marş söyleme esnasında bireylerin tek tek onları belirleyen etkenlerden sıyrılarak millet oluşumunda yer aldıkları görülmektedir. Marş söylemenin güzergâhı, farklı düşüncelere sahip bireylerin, aynı temada buluştuklarına dair bir görüntü oluşturmakta ve katılımcıların tematik bağlam içerisinde eşitlendiği bir fotoğraf sunmaktadır. Burada birbirini dışlayan ve zıtlık arz eden siyasi ideolojiler ve anlam kalıpları görünmez olur; farklı düşünce duraklarına olan yakınlıklar gizlenir ve toplanışın amacına aykırı davranma iştahı zayıflar. Marş söylemenin fotoğraflara yansımayan bu gizemli boyutunu irdeleyen araştırmaların literatürde yer almayışından hareketle bu çalışmada, törensel anmaların bütünlüklü yapısı daha yakından ele alınacaktır. Böylesi bir çalışmanın önemi, marş söyleme kültürünün mikro sosyolojisi üzerinden Mehmet Akif Ersoy'un hangi temsiller üzerinde taşındığını içermesi ve aktörlerin Mehmet Akif'le ilgili temsil rejimlerine nasıl dâhil olduklarını göstermesiyle ilgilidir. Marş ritüelini fotoğrafların ötesinde okunaklı kılma çabasını içeren bu çalışmada, anma programlarının toplumsal işlevinin ardına düşülerek, aktörlerin tutarlılık kalıplarının arkasındaki anlamların geleneği nasıl inşa ettiği deşifre edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ritüel, Millî Bağlılık, Geleneğin İcadı, Kamusal Seremoni

---

* Arş. Gör., Samsun Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İletişim Tasarımı ve Yönetimi Bölümü, busranur.topalesamsun.edu.tr

MUSTAFA UĞUR KARADENİZ*

İNKIRAZ “KORK”USUNDAN “İSTİKLAL”E: İSTİKLAL MARŞI’NIN MEHMET AKİF’İN ŞİİR ANLAYIŞINDAKİ YERİ

Sanatta gerçekçilik ve samimiyeti kendisine şiar edinen İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif Ersoy, marşta da bu sanat anlayışını yansıtmıştır. Marş, sipariş edenlerin beklentisine uygun olarak ısmarlama bir metin değil bilakis şairin sanat anlayışının hulasasıdır. İçinden geçilen zor bir dönemde orduya moral millete ümit aşılama için yazılmış metin, şairin samimi duygularının ifadesidir. Marşın, şairin diğer şiirleri ile gösterdiği tematik bütünlük bunun göstergesidir. Marşın, şairin poetikasına metin tanıklığı ettiği her mısrasında görülebilir. İçinde yetiştiği medeniyetin her ögesine özenle sahip çıkan Akif’in “gerçekçilik ve samimiyet”ten yoksun bulunduğu için klasik Türk şiiriyle arasına mesafe koyduğu görülmektedir. Bu çalışmada Mehmet Akif’in İstiklal Marşı çerçevesinde şiir anlayışı ele alınırken onun klasik Türk şiirine karşı mesafesinin nedenleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Bu şiir anlayışından bazen biçim bazen içerik olarak faydalansa da İstiklal Şairi, “millet olma azmi”ne ve dönemin ruhuna aykırı bulunduğu için ona sert eleştiriler de getirmektedir. Kendi şiir anlayışına yakın olduğunu düşündüğü için eski Arap şiirini methederken ve o edebi anlayışın atlanarak İran etkisiyle izah ettiği klasik Türk şiirinin sanat tasavvurunu eleştirmekte, tasannulu bulunduğu klasik Türk şiirine ret derecesinde karşı çıkmaktadır. Bununla birlikte o, geçmişi tamamıyla yıkarak nevezuhur bir yenilik hevesinde de değildir. Millet olma azmini yansıtan her nüveyi korumakta ısrarcıdır. Aruza sadakati de bu azmi koruma bilincine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnkıraz, İstiklal Marşı, Klasik Türk Şiiri, Millet, Poetika

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mustafa.karadeniz@samsun.edu.tr

SERVET GÜNDOĞDU*

İSTİKLAL MARŞI'NDA TARİHSEL VE EDEBİ AN'IN BÜYÜSEL TEZAHÜRÜ

İstiklal Marşı bir metin olarak ona kulak verenlerin amaçsallığı ile kendi amaçsallığı arasında bir örtüşme arayışını temsil eder. Bu örtüşme ilk bakışta metin ötesi bir gerçekliği işaret eder görünse de metinle beraber oluşan bir gerçeklik fikri daha belirleyici görünmektedir. Tarihsellik ile edebilik arasında bir formun gerçeklikle kuracağı ilişki, bilhassa kritik ve karar verilemez bir durumun anlaşılması ve bu karara göre bir hareket (uygulama) tarzının belirlenmesi anlamına gelir. Böylece İstiklal Marşı tarihsel ve edebi an'ı görünür kıldığında ona yönelen kulakların aşına olduğu bütün kelime ve kavramlar yeni bir form kazanmaya başlar. İstiklal, hak, iman, vatan, din gibi içinde doğduğu geleneğin güçlü kavramları bu nedenle Marş'ta yeniden inşa ile karşımıza çıkarlar. Bu inşa başlangıçta meşru olmayan kritik-karar verilemez durumları bugünkü perspektifi de şekillendirerek meşru hale getirmiştir. Marş böylece bizatihi kendi kendisini meşru gören bir metinsellikten ziyade içinde doğduğu dille yeni bir irtibat imkanı sağlayarak, kurduğu büyüsel ve süreçsel bir ilişkiyle meşrulaşmış olur.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Tarihsellik, Edebilik, İnşâ, Meşrûiyet

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, servet.gundogdu@samsun.edu.tr

<http://samsun.edu.tr/>
<https://dusam.samsun.edu.tr/>

İnşâ ve Meşrûiyet: İstiklal Marşı'nın Tarihsel Kompozisyonu
21 Nisan 2021 Samsun Üniversitesi

<http://samsun.edu.tr/>
<https://dusam.samsun.edu.tr/>

İnşâ ve Meşrûiyet: İstiklal Marşı'nın Tarihsel Kompozisyonu
21 Nisan 2021 Samsun Üniversitesi